

กิตติกรรมประกาศ

ในการศึกษาระดับปริญญาโทในสาขาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน คณะผลิตกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เนื่องจากกระผมได้รับคำแนะนำจากรุ่นพี่ท่านหนึ่ง ที่กล่าวถึงหลักสูตรนี้ว่ามีอาจารย์ผู้สอนเป็นผู้เชี่ยวชาญระดับประเทศมาสอน ไม่ว่าเรื่องดิน น้ำ ป่า คนและการพัฒนา รวมถึงหลักการในการทรงงานขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ โดยบุคคลที่เป็นคณาจารย์หลายท่านก็เคยเป็นผู้สนองงาน โครงการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อได้มีโอกาสเข้ามาศึกษาในรายวิชาครบถ้วนแล้ว ได้มีข้อคิดเห็นถึงการพัฒนาประเทศนั้นจะต้องพัฒนาจากรากฐานที่มั่นคง นั่นคือคำตอบสุดท้ายอยู่ที่หมู่บ้าน ต้องพัฒนาให้ชาวบ้านพึ่งตนเองให้ได้ก่อน แล้วจึงค่อยพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนบนพื้นฐานของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่อาศัยความมีเหตุผล มีความพอประมาณและมีภูมิคุ้มกัน ภายใต้เงื่อนไขของการมีความรู้คุณธรรม รู้รักสามัคคี ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ กระผมมองเห็นเครื่องมือหนึ่งที่จะนำมาประกอบการจัดทำวิทยานิพนธ์โดยไม่ให้วิทยานิพนธ์ถูกแขวนไว้บนหิ้งและยังเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะทำให้ชาวบ้าน ได้มีการตื่นตัว เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานวิจัยคือการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นรูปแบบการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ บางครั้งเรียกว่างานวิจัยเพื่อท้องถิ่นหรืองานวิจัยชาวบ้าน เพื่อให้ชุมชนได้เรียนรู้อย่างมีกระบวนการสร้างเป็นชุมชนเข้มแข็งและเป็นหมู่บ้านที่พึ่งตนเองได้ในอนาคตต่อไป

กระผมขออนุญาตหยิบยืมคำของนักเขียนท่านหนึ่งที่ว่า “ไม่ได้หยิบรองเท้าขึ้นมาเขียนให้ผู้อ่านเข้าใจว่าเป็นหมวกและไม่ได้หยิบหมวกขึ้นมาเขียนเพื่อให้อ่านเข้าใจว่าเป็นรองเท้า” มาประยุกต์ใช้สำหรับการเขียนรายงานการวิจัยในครั้งนี้ด้วย เนื่องจากจะได้อธิบายถึงความจริง ความงาม และความดีที่มีอยู่ในชุมชน สำหรับผู้วิจัยซึ่งเป็นข้าราชการภายใต้สังกัดของกรมป่าไม้ มีผู้บังคับบัญชาเป็นระดับชั้นๆ ขึ้นไปและมีผู้ได้บังคับบัญชาอยู่อีกจำนวนหนึ่ง ในการที่ผู้วิจัยเป็นข้าราชการที่ถูกหล่อหลอมมาจากเป้าหมายที่เป็นแบบฉบับของไทย ซึ่งเป็นรับรู้กันทั่วไปว่าในสมัยก่อนมีคนต้องการรับราชการเพราะถือว่าเป็นอาชีพที่รับใช้การงานของพระราชา ส่งผลถึงการมีศักดิ์ศรี เกียรติยศ ทรัพย์สินสูงกว่าอาชีพใด จนถึงมีคำขวัญที่ว่าสิบพ่อค้าไม่เท่าพระยาเลี้ยง หรือเรียนให้เป็นเจ้าคน นายคนหรือการรับราชการเสมือนการได้นั่งอยู่บนหอคอยงาช้าง เป็นต้น สำหรับการรับราชการของผู้วิจัยที่มีอายุราชการเพียง 6 ปีกว่า ซึ่งถือได้ว่าเป็นคนรุ่นใหม่และยังคงเป็นน้องใหม่ในฐานะที่มาอยู่ในแวดวงราชการ ภายใต้กรอบความคิดของคนรับราชการแบบไทยๆ ที่ชอบถ่ายทอดกันจากรุ่นสู่รุ่น รุ่นแล้วรุ่นเล่า อาจมีทั้งเรื่องเล่าที่ดีบ้าง ไม่ดีบ้างคละเคล้ากัน โดยอาจมีการถ่ายทอดเป็นสุภาษิต คำพังเพย สำนวน โวหาร คำกล่าวต่างๆ เช่น มีคนได้อธิบายถึง

คนรับราชการมีคุณสมบัติสามประเภท โดยประเภทแรกเป็นคนดี มีอุดมคติ กล้าคิด กล้าแสดงออก แต่คนประเภทนี้มีน้อย ประเภทที่สองเป็นพวกที่ตรงข้ามประเภทแรกคือเป็นแบบไม่มีอุดมคติ จี๋จลาด กินสินบน ช่มชู้ราษฎร โดยมีจำนวนมากกว่าประเภทแรก และประเภทที่สามเป็นประเภทอ้อลุ่ม รักรักษาตัวรอดเป็นยอดดี ซึ่งคนประเภทนี้มีอยู่มากที่สุด มีสำนวน “ถูกต้องครบพี ดีครบผม เหมาะสมครบนาย ได้ครบท่าน” ไว้ล้อเล่นกันหรือสำนวน “โง่ไม่เป็น เป็นใหญ่ยาก กับ โง่น่ารัก ฉลาดน่านับถือเป็นเสน่ห์ แต่โง่น่าเกลียด ฉลาดน่าชัง เป็นยาพิษ” หรือสำนวน “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว แต่ถ้าทำดีแล้วไม่ได้ดีไม่เป็นไร ฟ้ามืดาคอยดู แผ่นดินมีหูคอยฟัง” มีคำพังเพยที่ว่า “เข้าเมืองตาหลิ่วต้องหลิ่วตาตาม” ที่ยังใช้ได้อยู่ทุกยุคทุกสมัย เป็นต้น

การที่กระผมนำเรื่องมืองานวิจัยท้องถิ่นไปสู่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนระเบิดจากข้างใน หากผู้วิจัยขาดซึ่งทัศนคติที่ดีต่อชาวบ้านและเครื่องมือดังกล่าวการขับเคลื่อนงานวิจัยคงมีปัญหาอุปสรรคตั้งแต่เริ่มต้น ในการที่ผู้วิจัยได้กล่าวถึงลักษณะส่วนที่เป็นด้านลบของบุคคลที่รับราชการในตอนต้นนั้น เป็นทัศนคติของตนเองในฐานะที่เป็นข้าราชการรุ่นใหม่ ที่มองระบบราชการในอดีตที่ผ่านมา เมื่อเริ่มเข้าสู่การทำงานวิจัยท้องถิ่นแล้วต้องปฏิวัติความคิดของตนเองเพื่อเปลี่ยนทัศนคติจากลักษณะการทำงานในด้านลบของทางระบบราชการเป็นการกลับมาใส่ใจในเรื่องของการอำนวยความสะดวกให้ประชาชน ตลอดจนรวมถึงการเข้าไปพัฒนาชุมชนต้องมุ่งให้พวกเขาพึ่งตนเองได้ ไม่ใช่ไปสร้างอนุสาวรีย์ที่ไม่มีใครต้องการ ในการทำงานกับชาวบ้านต้องเข้าใจและเข้าใจถึงชาวบ้าน เพื่อทำความรู้จักและเห็นใจชาวบ้านว่าพวกเขาถูกคนข้างนอกคิดแทนมานานเกือบครึ่งศตวรรษแล้ว ซึ่งพวกเขาเหล่านั้นยังมีมุมมองและเชื่อว่าภาครัฐเท่านั้นที่มีหน้าที่เข้าไปจัดการในเรื่องต่างๆ ในหมู่บ้าน จนบางครั้งต้องรอความหวังจากโครงการของภาครัฐ ทั้งนี้เนื่องจากพวกเขาขาดความเชื่อมั่น ขาดความมั่นใจในตนเองมานาน จนบางครั้งต้องนั่งรอนโยบาย โครงการพัฒนาต่างๆ จากหน่วยงานภาครัฐแต่เพียงอย่างเดียว แต่โดยในข้อเท็จจริงปัจจุบันได้มีชุมชนหลายๆแห่งกระจายอยู่ชนบท บริเวณชายขอบของประเทศสามารถลุกขึ้นมาพิสูจน์และสร้างให้เห็นเป็นชุดปรากฏการณ์ของความสำเร็จของชุมชนที่แสดงผลการดำเนินงานในเรื่องต่างๆ ด้วยตัวเองได้ นั่นก็เป็นสิ่งที่ประจักษ์แล้วว่าชุมชนสามารถจัดการภายในชุมชนได้เป็นอย่างดีและได้มากกว่าคนภายนอก ดังนั้น ผู้วิจัยเชื่อว่าข้าราชการ จึงต้องเร่งรีบเข้าไปสร้างความเชื่อมั่น ความมั่นใจของพวกเขาให้กลับคืนมา แล้วจึงค่อยพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน โดยต้องร่วมงานกับหน่วยงานอื่นๆทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องให้เป็นระบบอย่างบูรณาการภายใต้การใช้องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่ไปกับเทคโนโลยีที่เหมาะสม ต่อไป

ท้ายนี้ต้องขอขอบพระคุณบิดา มารดาที่ได้ให้กำเนิดชีวิตและเป็นกำลังใจของกระผม คณาจารย์ทุกท่านที่ได้ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้มาให้อบรมจนถึงทุกวันนี้ โดยเฉพาะ

คณะอาจารย์ที่ปรึกษาประกอบด้วย ผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ ศรีเงินขวง ดร.สมคิด แก้วทิพย์ และอาจารย์ คณิต ธนุธรรมเจริญ รวมทั้งคณะอาจารย์ประจำสาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน คณะผลิต กรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ และรวมถึงพี่ น้อง ญาติ มิตรสหาย ผู้บังคับบัญชา คณะเจ้าหน้าที่ในส่วนจัดการป่าชุมชน สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ ที่ 3 (ลำปาง) ที่ได้ให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจ ตลอดจนสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย โดยชุดโครงการ “การบริหารจัดการสนับสนุนทุนวิจัยเพื่อท้องถิ่น ในการทำวิทยานิพนธ์/ค้นคว้าอิสระของนักศึกษาปริญญาโท (CBMAG) ปี 2550” ที่ได้สนับสนุนงบประมาณและทีมพี่เลี้ยงงานวิจัย (ปราชญ์ชาวบ้าน/สถาบันเสนาะหญา/หนานชาญและคณะ) และบุคคลที่สำคัญคือพ่อแม่พี่น้องชาวบ้าน บ้านผาแมวทุกคน ผู้ซึ่งเปรียบเสมือนศาสตราจารย์หรือคอกเตอร์ที่ช่วยให้งานวิจัยครั้งนี้เสร็จสิ้นลงตามขั้นตอนของมหาวิทยาลัย แต่สำหรับกระบวนการและขั้นตอนของชาวบ้านแล้วกระผมมีความรู้สึกว่ามันกำลังเพิ่งจะเริ่มต้น

ร้อยอดีต พันเรื่องราว เรียบเรียงร้อย
 ผุดราวเรื่อง ผูกให้เห็น ความเป็นไป
 เมื่อทบทวน ปัจจุบัน เป็นฉันทน์
 คิด พุดเป็น มิใช่ฟัง เพียงอย่างเดียว
 จินตนาการ สร้างสรรค์สิ่ง จริงมีอยู่
 สิ่งที่เกิด กล่าวกริ่นนำ คำเรียกกัน
 คิดทำไป รู้เรียนไป ได้เรียนรู้
 ทรงคุณค่า ใหญ่หลวงนัก จักโอบยิบ
 โอม...ธรรมนี้ธา คือ...ธรรมชาติ
 ทอถักคน เรียนรู้มี “ศีล สติ สมาธิและปัญญา”
 ปัจจุบัน บ้านเมือง แสตนวิฤต
 เมื่อธรรมะ คนอยู่ได้ กลับไกลคน
 รังสรรค์คน คู่ป่า เคียงคู่ชาติ
 ภูมิสังคม เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเลี้ยงตัว

จาริตรอย ประวัติศาสตร์ กาลสมัย...
 ร้อยจิตใจ หลอมหล่อกัน ปานหนึ่งเดียว
 เกิดวชิ หนีกองไฟ ให้ผูกเฉลี่ย...
 เลาะเกาะเกี่ยว เชื่อมโยงโย ให้สัมพันธ์
 ผิดคือครู บทเรียนรู้ สถาน..สู่ฝัน...
 กระบวนการ วิจัยวิจัย ในท้องถิ่น
 คนคือผู้ รู้เรียนเป็น เช่นทรัพย์สิน...
 สร้างท้องถิ่น ถักทอ..คน พัน...อวิชา
 ดูสภาพวาด ศิลป์แห่งศาสตร์ ให้ศึกษา.
 ดิน น้ำ ป่า งามล้ำค่า คู่อาริยะ...คน
 หลายชีวิต วายวุ่นทุกข์ ทุกแห่งหน...
 เนื่องจากคน ศึกษาคน โพันตนตัว
 น้อมเศียรวาท นำหลักคิด พระเจ้าอยู่หัว...
 ฐานรากใหม่ พัฒนาทั่ว ทุกถิ่นไทย

ไพเวศ ศรีบุตรตา

กันยายน 2552